

HALEP'TE MUVASŞAH SANATI

İBRAHİM MÜSLİMANÎ

ENDÜLÜS'TE ortaya çıkan bir şiir türü olan 'muvaşşah', 'simetrik gerdanlık; süslü kemer' anlamından türemiştir ve 'iki temel sanat unsurunu taşıyan şiir' manasındadır. Birbirini izleyen uzun beyitler ve kısa bentlerden oluşan ve Endülüs'te 9. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan bu şiirler, çoğunlukla enstrüman eşliğinde söylenen halk şarkılarına güfte olarak yazılmıştır.¹

Tarihî kaynaklara göre 'Endülüs muvaşşahları' Kuzey Afrika'ya, oradan da doğuya intikal etmiştir. Bilindiği gibi 13. yüzyıl ortalarında yarım milyon Müslüman, Endülüs'ten Kuzey Afrika'ya hicret etmiş, beraberlerinde müzikle ilgili eserlerini, müzik aletlerini ve bestelerini de götürmüşlerdir. Eldeki bilgiye göre doğuda ilk muvaşşah düzenleyen kişi İbn Sena' el-Mülk'tür (ö. 1211). Bu da muvaşşah türünün Kuzey Afrika menşeli olduğunu göstermektedir. Şeyh Kamil el-Gazzî'nin (ö. 1933) "Halep'te her zaman yüzlerce şarkıcı ve terennüm eden bulunmaktadır" şeklindeki beyanına rağmen ne yazık ki Halep'te muvaşşah türünün tarihini tafsilatlı biçimde gösteren güvenilir kaynak bulunmamaktadır. Bu bölgede hâlen söylenmekte olan en eski muvaşşahın, Abdülkadir el-Merâgî'nin beş yüzyıl önce bestelediği "Küllemâ remet irtişâfen ve ehinnü şevken" olduğu bilinse de bugün söylenen muvaşşahların çoğunun bestekârı ve güftecisi belli değildir, "Habbezâ ed-dügah yahlü fî usûl el-cenber" muvaşşahında olduğu gibi.

Halep'te muvaşşah tarihi ile ilgili 19. yüzyılın başlarında kayda geçen bazı güvenilir malumat, sadece Halepli müzisyenlerin zikrettikleri isimlerden bahseder. Bu isimlerden biri de Beşenk adıyla şöhret bulan Mustafa el-Harirî'dir (d. 1765). Muvaşşah üstatlarının en büyüklerinden sayılan Beşenk, mevcut ritimlere 11 yeni ritim ilave etmiş ve 200'den fazla muvaşşah bestelemiştir. Bugün söylenen muvaşşahların çoğu onun bestesi olduğu hâlde elde bunu gösteren deliller –ne yazık ki– mevcut değildir.

Halep tarihinde ilk kez Beşenk, evinin salonunda musiki ve şarkı öğretmek için bir okul açmıştır. Bu okul zaman içinde şehrin sanatkarlarının bir araya geldikleri ve bestelerini sergiledikleri bir meclise dönüşmüştür. Beşenk'in en meşhur bestelerinden biri "Yâ muciben duâe zennun" dur.

Muvaşşah türünde öne çıkan diğer bir isim ise Şeyh Muhammed Ebu'l-Vefa er-Rufaî'dir (ö. 1845). Muvaşşah sanatını Beşenk'ten öğrenmiştir. Sanatkârın "Yâ Rabbenâ gaysen mugîsen iskinâ" adlı meşhur muvaşşahı hâlâ zikir halkalarında söylenmektedir. Büyük bir âlim, şair ve okuyucu olan Şeyh Muhammed Ebu'l-Vefa, Halep Rufaî Tekkesi şeyhlerindedir. Birçok muvaşşah düzenlemiş, bazılarını da bestelemiştir.

Ekolün son ismi ise muvaşşah ve semah sanatının piri Şeyh Ömer el-Batış'tır (ö. 1950). el-Batış birçok beste yapmış ve öğrenci yetiştirmiştir. Bu besteler ve öğrenciler sayesinde Halep'te klasik

müzik günümüze kadar devam etmiştir.

Ebu Halil el-Kabbanî'nin öğrencisi olan Kamil el-Hul'î, 1906 yılında yayınladığı *Şark Musikisi* adlı kitabında şöyle diyor: "Arap sanatları olan muvaşşah ve *kaddi (kudûd)*, 18. yüzyılda Halep'ten Mısır'a götüren ve bu sanatları oradaki sanatkarlara öğreten şahıs, Halepli Şakir Efendidir". Ayrıca Mısırlı bestekâr Seyyid Derviş, Halep'e ikinci ziyaretinde burada iki yıl kalmış (1912-1914), Salih el-Cizbe, Ahmed Akîl gibi üstatlardan ders almış ve Ömer el-Batış'la buluşmuştur.

HALEP MUVAŞŞAHININ ÖZELLİKLERİ

Halep ekolünde Endülüs muvaşşahına önem verilmiştir. Endülüs tarzının şiir kalıplarından faydalanılmış ve Halep muvaşşahlarının yanı sıra Endülüs muvaşşahları da bestelenmiştir. Buna Mecdî el-Akîlî'nin (1917-1983) bestelediği pek çok Endülüs muvaşşahını örnek olarak vermek mümkündür. Halep'te bestelenen muvaşşahların çoğu Halep düzenine göredir. Bu besteler hakkında yazılan eserlerin her biri, Halep'te musiki ile uğraşanlar için mühim birer kaynaktır. Bu eserlerde yer alan yüzlerce muvaşşahın çoğu bugün kaybolmuştur. Salih el-Cizbe'nin *Sefinetü'l-Hakîka fî ilmi's-Semâh ve'l-Mûsikâ*, Muhammed el-Verrâk'ın *Sellâfetü'l-Elhân* ve Abdülvehhab es-Seyfî'nin *Muhtasar Nuzûmü'l-Ukûd* adlı eserleri, muvaşşahlar hakkındaki en önemli kaynaklardır.

Bugün Endülüs muvaşşahları adıyla bilinen Halep muvaşşahlarının, beste bakımından hicrî 6. yüzyılda Kuzey Afrika'dan Halep'e intikal eden eski Endülüs muvaşşahlarıyla hiçbir alakası yoktur. Ayrıca günümüze kadar ulaşan Halep muvaşşahlarında doğu ruhu ve karakteri açıkça görülür. Bugün dinlediğimiz "Mağrib Nubesi," Tunus, Gırnata ve Cezayir Melufu gibi Kuzey Afrika musikilerinden hiçbir iz taşımaz. Kuzey Afrika musikisinin de artık eski Endülüs muvaşşahları ile ilgisi kalmamıştır. Günümüz Kuzey Afrika muvaşşahları, Endülüs muvaşşahı denen Halep ve Mısır muvaşşahları tarzındadır ve Seyyid Derviş, Selâme el-Hicâzi ve Ömer el-Batış gibi muvaşşah üstatlarının eserlerinin taklidinden başka bir şey değildir.

Halep muvaşşahı, Türk, İran ve Irak musikisinden etkilenmiştir. Halepli sanatkarlar, geniş anlamıyla Doğu makamlarını kullanmışlar, bunun yanı sıra Türkiye, İran ve Irak gibi ülkelerden Halep'e intikal eden tarikatlarla birlikte bu bölgelerden gelen birçok nağme de Halep muvaşşahlarında ve dinî musikisinde yer bulmuştur. **Z**

KAYNAKÇA

¹ Mustafa Aydın. "Muvaşşah". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 32, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2006.

² "Halep şehrinin İslami dönemdeki somut olmayan kültürel mirası". Kültür Bakanlığı, Suriye 2010.

التراث الثقافي الغير المادي لمدينة حلب في العصور الإسلامية، وزارة الثقافة، سوريا 2010

³ "Halep Beytü'l-Nağam". Cemil Velaye, Suriye 2008.

حلب بيت النغم، جيل ولاية، سوريا 2008

Aşağıdaki QR karekodu okutarak bu yazı ile ilgili bir müzik videosuna ulaşabilirsiniz.

